

Frits Johannesen, virðisløntur mentamaður:

Bygdafólk hava størri kosmiska hugsan enn býarfólk

- Ofta koma stórmennini úr smáum samfeløgum. Menniskjan, sum býr á bygd, hevur kanska størri kosmiska hugsan enn menniskjan, sum býr í stórsamfelagnum. Í Fuglafirði hava vit nógv góð listafólk, tað hevur kanska nakað at gera við umhvørvið, at mentanin verður væl stuðlað og virð á staðnum, men so sanniliga eisini við tað kosmiska at gera, sigur Frits Johannesen í viðtali í dag um mentan og list, hugskeygni og trongskygni, leyst og fast

Frits Johannesen segði í takkarkvøðuni, tá ið hann fekk handaða Mentanarvirðisløn M.A. Jacobsens, at hann fegnaðist um, at nevndin fyrri heiðurslønarnevndina hevur kagað út um Tórgarð. Væl vitandi at mentanarlívið er ríkt í høvuðsstaðnum og at bygdafólk mangan kundu ynskt at verið til staðar, tá ið ymiskt fer fram, er tað gott, at tað sum verður gjørt úti um landið fær eitt herðaklapp.

- Tann sum æru býður, er æru verður, segði Frits Johannesen
 Mynd: Jón Ingi Eidesgaard

Turið Kjølbro

Seinasta hósdag varð mentamaðurin Frits Johannesen, lærari úr Fuglafirði, heiðraður við Mentanarvirðisløn M. A. Jacobsens fyrri mentanaravrik. Gunnar Hoydal, limur í virðislønarnevndini, segði á hátíðarløtuni, at nevndin visir á tað stóra arbeiðið, sum verður gjørt úti um land okkara at fjálga og nøra føroyska mentan.

Frits er ein ógvuliga fjølmentaður maður, mentanaravrik hansara fevna bæði um orð, myndir og ikki minst tónleik.

- Sum fyrrskipari og kveikjari ríkar hann heimliga umhvørvi sitt og er fyriddømi fyrri alt landið, segði Gunnar Hoydal millum annað á hátíðarløtuni.

Frits hevur spælt í Horn-orkestrinum í Fuglafirði í 18 ár og hevur somuleiðis líka frá ungum árum av sungið í kóri, og tá ið okkurt stórverk verður framført í Havn er hann eisini fastur fúsar. Frits hevur eisini tikist við at gera lög til kór. Í 1980 tók hann stig til at seta á stovn tiltikna gentukórið í Fuglafirði, sum hevur sungið seg inn í hjartarøturnar bæði herheima og uttanlands.

Tað byrjaði við, at Frits fór á læraraháskúla í Danmark í 1978, har hann tók skeið í sangi, tónleiki og kórleiðslu. Heimkomin aft-

ur í 1979 fór hann undir barnakór.

- Eg byrjaði við einum 7. flokki, sum seinni gjørdist stamman í Fuglafjarðar Gentukóri. Mær dámar væl at arbeiða við gentukórum og eg eri eisini ómetaliga glaður fyrri, at vit hava fingið manskór í bygdini. Men mín favorittur er blandað kór. Tá koma tvey instrument saman og tú fært nakað annað burtur úr. Spennið imillum akordirnar er nógv størri, tá ið menn og kvinnur syngja, sigur Frits Johannesen.

- Sangur hevur altíð verið ein partur av mínum lívi, serliga kórsangur hevur hugtakið meg og serstakliga tað sum verður rópt aca-pella. Føroyingar hava ikki verið instrumentalistar, ikki fyrr enn seinnu árinu eru instrumentini komin uppí og mær dámar so sera væl at hoyra kór syngja eitt gamalt lag frá miðöld, sum verður borið fram uttan fylgisspæl. Ungdóminum dámar ikki so væl henda tátt, tí royni at taka eitt gamalt lag við, sum teimum dámar. Men eg havi uppdagað, at hvørja ferð kórið hevur sungið eitt gamalt lag og vit hava sungið í eini gamlari kirkju, har sangurin fer upp í tróðrið og fer niður aftur, so uppliva tey nakað við sær sjálvum, sum tey vistu ikki vór til, sigur Frits.

Magnus-lovsangurin, ið

er fyrri mansrøddir og sum hevur uppruna her um vegin við Føroyar, Ísland, Orkn-oyggjarnar, Hetland og vestur Noreg er eitt av elstu ritunum, tá ið tað kemur til fleiriræddaðan tónleik. Tá ið norðbúgar fóru suður eftir og í teir stóru katadralarnar í Europa og hoyrdu gregorianskan sang, uppfatadu teir henda sangin sum fleiriræddaðan sang, tí eftirljóðið fekk tað at ljóða sum fleiriræddað.

- Tá ið teir komu norður aftur royndu teir at eftirlíka henda sangin og tí hava vit, sum búgva í hesum økinum, so tíðliga fingið fleiriræddaðan sang. Eg havi altíð verið hugtakin av Magnus-lovsangi, sum jú er upprunasangur. Í okkara kingo-løgum hava vit ein part av gregorianskum sangi.

Eg máli jú hvønn dag... Eigur tónleikurin ein stóran part av lívi og gerandisdegi Frits, fer hann ikki langt uttan at hava blokk og býlant við sær.

- Tónleikurin er tann størsta listin av teirri grund, at hann talar til øll. Øll kunnu vera við í skapandi megini antin sum luttakarar ella lurtarar. Tónleikurin er her og nú, lagið fer ígjøgnum oyryni og inn í sálarkrókarnar, har tað arbeiðir og mennir teg á ymiskan

hátt. At gera ein málning ella eina standmynd er ikki so fjøltáttað sum tónleikurin, men av øllum tí eg fást við dámar mær best at mála.

- List er hugskeygni. Og har hava konufólk nógv størri innlivigarevni enn mannfólk, tað er stórir munur á. Eg veit ikki, um konufólk eru uppvand við at duga at liva seg inn í ymiskt, men fyrri mær virkar tað sum tað onkusvegna er lagt niður í tey frá barnsbeini. Konufólk siggja, hvussu tingini skulu vera, serliga tá ið tað snýr seg um tað sosiala. Kvinnur hava sum heild hægri sosial innlivigarevni enn mannfólk, vil eg halda. Hvi veit eg ikki, men tað eru mínar royndir. Seinnu árinu hava vit fingið kvinnulig listafólk og sum eg havi skilt, liggja kvinnurnar á odda á øllum hægri lærustovnum kring alla Europu. Tað er orsakað av eini frigerðing, sum er hend. Kemur kvinnan meiri fram, roki og við, at vit fara at siggja nøkur heilt onnur úrslit enn vit hava sæð seinnu árinu. Og tað er orsakað av serligu innlivigarevnum, hon hevur.

Fara kvinnurnar at broyta listina á nakran hátt?

- Tað fara tær heilt avgjørt. Nú mála føroyingar ógvuliga tradisjónelt, okkara listafólk eru framvegis so øgiliga bergtúkin av nátt-

úrni og tað er kanska einki at siga til. Skal eg tosa fyrri meg sjálvan havi eg palettina uttanfyri, eg kann bara hyggja út ígjøgnum vind-eygað og mála tað eg siggi. Systkinabarn mitt Heðin Kamsdal, sum eg eri ógvuliga hugtakin av, brúkar Fuglafjörð sum pallett og hann dugir so ótrúliga væl at fanga ljósið sum er alla tíðina millum Borgina og Blábjörg. Hann er ein tann besti listamaðurin her á landi, tá ið tað um ljósið ræður.

- Konufólk hava frá barnsbeini av lært at brúka fingrarnar so ómetaliga væl, vit mannfólk ikki í sama mun. Alt endar við handverki, uttan mun til um tú ert skurðlækni, pianistur ella listamaður. Kvinnan, sum hevur fimmekanismsuna í lagi, kann fara inn í eitt mynstur, sum er av aðrari verð. Utan mun til, hvussu torført og torskilt tað er, sleppur hon tí ikki, fyrr enn hon hevur klárað tað.

- Eisini sum lærari havi eg sæð, at tað er lættari at arbeiða við gentum enn dreingjum. Eg havi roynt at fingið dreingir at sungið, men tað gongur ikki. Genturnar búnast skjótari, hava innlivigarevni og kenslusama sinnið, sum man kann arbeiða við.

At evna úr ongum
 Frits hevur høgt tveir stórar

træskurðir, ein á Studentaskúlanum á Kambsdali og ein, sum er á Sildaverksmiðjuni í Fuglafirði.

- Tað er ómetaliga spennandi at fáast við træskurð. Tú hoggur í træ og ger eina tridimensjónella mynd. Tá snýr tað seg um tilfarið, tú kanst merkja, hvussu tú kanst broyta deytt tilfar og fáa lív í tað. Spónirnar fella av og knappliga, tá ið fleiri túsend spónir eru falnar niður millum fótturnar á tær, hómost ein mynd.

- Tá ið eg varð biðin at gera myndina til skúlan á Kambsdali, visti eg beinanvegin, hvat hon skuldi verða. Eg valdi at mynda eina gamla skipsmaning. Á gomlum myndum av sluppmanningum sært tú ikki ein tann einasta mann smílast, teir eru sum høgdir úr gróti. Onkur hevur kassjett, men teir flestu hava kepp. Keppurin er eitt monument. Jóannes Nielsen, rit-høvundur, skripar, at gummistivlarnir eru tær einastu tempulsúlurnar vit eiga í Føroyum. Eg vil siga, at keppurin er eitt monument, allir menn gingu við keppi fyrr og ikki ein var líkur einum øðrum. Keppurin varð við tíðini skaptur eftir manninum undir kollinum, sigur Frits.

Karmar og virðing
 Fuglafjörður hevur hýst og býir nógvum listafólki, ser-